

Hundra miljoner i skattepengar till verkningslös fiskerikontroll

Dyr och verkningslös fiskerikontroll

Havs- och vattenmyndighetens kostnader för fiskerikontroll ligger på 100 miljoner kronor, vilket motsvarar nära en åttondel av [landningsvärdet för svenskt fiske](#). Den totala kostnaden för fiskerikontrollen är däremot ännu högre, då summan inte inkluderar kostnader för andra myndigheter, som Kustbevakningen. Förutom att vara dyr är fiskerikontrollen också ineffektiv, då både utkast och felrapportering är vanligt förekommande.

I slutet av 2020 redovisades ett [regeringsuppdrag](#) där Havs- och Vattenmyndigheten (HaV) tillsammans med Kustbevakningen beskrev stora problem längs fiskets hela kontrollkedja, inte minst inom bottentrålning och flyttrålning.

Inom det storskaliga industrifisket är det mer regel än undantag att fångsterna felrapporteras, vilket kan få stora konsekvenser för ett fiskbestånd med tanke på volymen som fångas. Bland mindre fartyg med trålredskap kastas fortfarande en avsevärd del av fångsten över bord, vilket kallas utkast. Utkasten fortsätter att vara ett stort problem trots att en EU-lag om landningsskyldighet kräver att fångad fisk ska föras i land och registreras. Enligt [provtagningar av SLU Aqua](#) registreras endast en bråkdel av utkast, oavsett om de består av tillåtna eller otillåtna utkast.

Omöjlig kontroll till havs

Övervakningen till havs bedrivs av Kustbevakningen med både fartyg och flyg. Det är kostsamt och myndigheten har bara möjlighet att övervaka en liten del av fisket. Dessutom är kontroller på fartygen svåra att genomföra.

På de största sill- och skarpsillsfartygen, som tillsammans står för cirka 95 procent av Sveriges totala fångst, har fångsterna blivit så stora att en kontroll av lasten till havs är näst intill omöjlig. En källa hos Kustbevakningen berättar att inspektörerna får förlita sig på kaptenens loggbok, både vad gäller artfördelningen och hur mycket fisk som har tagits upp. Inspektörerna tittar inte ner i tankarna för att se vad som finns i lasten:

”Även om vi skulle titta ner där vet jag inte vad vi skulle kunna säga. Det kan vara hundratals ton fisk, och det är omöjligt för oss att med blotta ögat att kunna analysera mängd skarpsill, sill eller bifångst. Vi får helt enkelt ta kaptenens ord, men det är också helt lagligt för kaptenen att säga en siffra till oss och sedan uppge något helt annat i hamn”, säger källan.

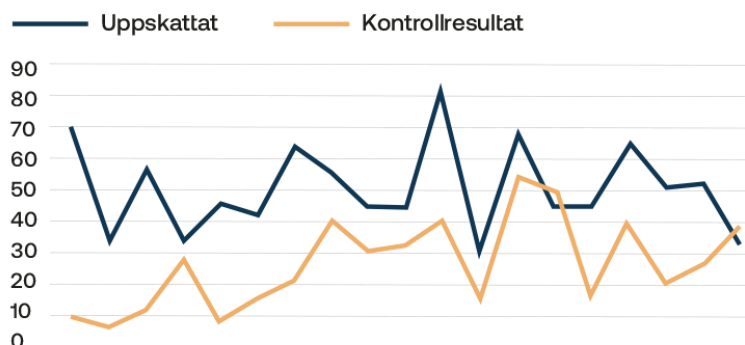
Att kontrollera fångsten på de mindre båtarna är lättare, men där är problemet med utkast fortfarande stort och chansen att upptäcka utkastet är mycket liten. Fiskaren kan kasta eventuell bifångst när de är utom synhåll för inspektionsfartyget, och även om flygövervakning kan bedrivas utan fiskarens vetskap är det svårt att avgöra vilken fisk som kastas på grund av flygplanets höga höjd.

Dessutom landas en väldigt liten del av det svenska sill- och skarpsillfisket i svenska hamnar. Merparten av fångsterna lämnas i Danmark, vilket innebär att varken HaV eller Kustbevakningen har möjlighet att kontrollera fångsten.

Felrapporterade landningar

När fångsten väl landas verkar också felrapporteringen inom sill- och skarpsillsfisket vara mer regel än undantag. I en kontrollinsats under 2019 kunde HaV och den danska kontrollmyndigheten konstatera att [fartygen rapporterade vad de hade tillåtelse att ta i land](#) utifrån sina kvoter, i stället för att rapportera vad som faktiskt fanns i lasten. I ett fall rapporterade fiskaren att 70 procent av fångsten bestod av sill, när det i verkligheten bara var 10 procent. I samtliga fall utom två hade sillens andel i fångsten överskattats.

Skillnad i uppskattad/kontrollerad sill (% av total fångst)

Mängder uppskattad sill i loggboken jämfört med vad som framkommit av provtagning vid kontroll. [Källa: HaV](#)

I industrifisket landas fångsten osorterad, och pumpas oftast direkt från fartygens tankar till vägning. För att kunna fastställa arter behöver stickprov göras, men HaV har konstaterat att det generellt sett inte sker. HaV skriver i det inlämnade [regeringsuppdraget](#) att, "även om det inte finns uttryckliga krav på stickprov kan det ifrågasättas vad de lämnade uppgifterna baseras på - i de fall någon provtagning av fångsten inte har genomförts".

Landningssiffrorna är alltså opålitliga, vilket har betydelse för de vetenskapliga råden vars underlag delvis baseras på loggböcker och landningsdata. Om landningsrapporterna är felaktiga innebär det att underlaget till vetenskapen blir fel, något som kan leda till att tillgången på en art kan överskattas. Den typen av fel bidrog bland annat till att internationella Havsforskningsrådet ICES år 2017 uppskattade att sillens lekbiomassa i centrala Östersjön låg på 1,3 miljoner ton, medan uppdaterade siffror tyder på att den snarare låg på 0,6 miljoner ton. Beståndet har överfiskats kraftigt i flera år, och [beståndsnivån ligger nu bland det lägsta i historien](#) (Bearbetade data från ICES).

Dispenser och ineffektiv kontroll urvattnar artskyddet

Inom sill- och skarpsillsfisket beräknas andelen bifångst inte vara så stor i förhållande till hela fångsten, men då fångsterna är stora rör det sig ändå om en [omfattande mängd felaktigt fångad fisk](#).

Trots kännedom om de stora problemen har det storskaliga sill- och skarpsillsfisket fått undantag som tillåter fler [avvikelser i sin fångst](#) än vad andra fisken har, vilket är svärbegripligt med tanke på omfattningen av fisket och den negativa utvecklingen för bestånden i centrala Östersjön.

Fiskerikontrollen är alltså både dyr och ineffektiv. Kostnaderna innefattar inte bara personal, utan också utgifter för fartyg, flygplan och elektronisk utrustning. För HaV uppgick kostnaderna för fiskerikontroll under 2019 till 97 miljoner kronor. Kustbevakningen har inte möjlighet att redovisa sina fiskerikopplade kostnader, men de kan antas vara höga.

Område/åtgärd	Kostnad (mkr)
Landningskontroll	23,2
Övervakning	16,7
Uppföljning	12,8
Juridiskt stöd/övergripande samordning	4,0
IT-utveckling	40,1
Totalt	96,9

Uppdelning av HaVs kostnader för övervakning (Källa: HaV)

En förbättrad fiskerikontroll skulle kräva ytterligare resurser. I regeringsuppdraget redovisade [Kustbevakningen ett behov](#) av ytterligare 18,5 miljoner kronor årligen, medan HaV begärde ytterligare 14 miljoner kronor årligen, exklusive kostnaden för att införa övervakning av Remote Electronic Monitoring (REM) på fartyg, en kostnad som beräknas till ca 100 000 kr per fartyg.

En fråga som väljare och regeringen bör ställa sig är varför statens kontrollåtgärder uppgår till över 100 miljoner kronor, när den ändå inte uppnår sina syften och landningsvärdet för fångsten ligger på 839 miljoner kronor. Frågan är vilka åtgärder som är viktigast - mer resurser till kontrollen, eller hårdare regler för näringen, kännbara sanktioner för brott och minimerade dispenser?

Småskaligt fiske – enklare och billigare att övervaka

Kontrollen av fisket är bra exempel på hur fiskeripolitiken till stor del består av [prat i stället för handling](#). Stora budgetanslag till övervakning och kontroll ger signaler om handlingskraftiga åtgärder, men pengarna hjälper inte. Bristerna i kontroll skapar problem för både miljö och förvaltning, inte minst då uppgifterna om **vad** och **hur mycket** som egentligen fiskas ofta är felaktiga – vilket i förlängningen bidrar till att felaktiga beslut tas för kommande års fångster.

HaV och Kustbevakningen föreslår ytterligare resurser till myndigheterna, att fartygen ska börja REM-övervaka och att regelverket gällande vägning och artsammansättningsprov ska utvecklas. Dessutom ber Kustbevakningen att dispenserna som utfärdas av HaV ska minimeras. Det är viktiga åtgärder, som för miljön och beståndens skull måste kompletteras med minskat fisketryck.

Så länge nuvarande regelverk för fisket gäller kommer övervakningen fortsatt kräva stora resurser. Skulle fisket läggas om till ett lokalt baserat, småskaligt fiske, skulle fiskerikontrollen bli både enklare och sannolikt mycket billigare.

Hjälp oss stoppa industrifisket i Östersjön

- Sillbeståndet i centrala Östersjön har minskat med 40 procent på bara fyra år, och det västra sillbeståndet är nära kollaps. Trots det fortsätter industrifisket i Östersjön.
- Idag tar 20 industritrålare upp ca 95 procent av den svenska fångsten av sill och skarpsill – fångster som till största delen blir till foder för laxodlingar och minkfarmar.
- De enda vinnarna på dagens fiskeripolitik, som kostar oss skattebetalare över 600 miljoner per år, är ett fåtal storskaliga industrifiskare. Vi andra är förlorare.

Nu måste politikerna agera kraftfullt för att skydda fisken och miljön i Östersjön. [Hjälp oss rädda Östersjön – stoppa industrifisket!](#)

Östersjöbrief publiceras av BalticWaters2030 och skickas till politiker, journalister, opinionsbildare och den intresserade allmänheten.

För ytterligare information besök balticwaters2030.org